O‘ZBEKISTONDA BOLALARDA SIYDIK-TOSH DIATEZLARINING KLINIK-LABORATOR XUSUSIYATLARI VA PROFILAKTIKASI

Ahmadaliyev Sh.Sh. - Ph.D.
Muxsinov Sherdorbek O’lmasbek o’g’li - 2-kurs magistratura talabasi
Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

Annotatsiya. *Mazkur maqolada O‘zbekistonda bolalarda uchraydigan siydik-tosh diatezlarining klinik va laborator xususiyatlari, ularning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi omillar hamda profilaktika usullari yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, bolalarda ko‘proq oksalat va urat diatezlari uchrashi, yoz mavsumida kasallik holatlari ko‘payishi hamda suvsizlanish asosiy xavf omili ekani aniqlangan. Kasallikning oldini olishda to‘g‘ri ichimlik rejimi, ratsional ovqatlanish va muntazam tibbiy nazorat muhim ahamiyatga ega.*

Kalit so‘zlar: *siydik-tosh diatezi, bolalar, kristalluriya, oksalaturiya, uraturiya, profilaktika, O‘zbekiston.*

КЛИНИКО-ЛАБОРАТОРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ И ПРОФИЛАКТИКА МОЧЕКИСЛОГО ДИАТЕЗА У ДЕТЕЙ В УЗБЕКИСТАНЕ

Ахмадалиев Ш.Ш. – Ph.D.
Мухсинов Шердорбек Ульмасбек угли – магистрант 2-го курса
Ферганский медицинский институт общественного здоровья

Аннотация. *В данной статье рассмотрены клинико-лабораторные особенности мочекаменных диатезов у детей в Узбекистане, факторы, влияющие на их развитие, а также методы профилактики. Результаты исследования показали, что у детей чаще встречаются оксалатный и уратный диатезы, число случаев увеличивается в летний период, а обезвоживание является основным фактором риска. Важное значение в профилактике имеют правильный питьевой режим, рациональное питание и регулярное медицинское наблюдение.*

Ключевые слова: *мочекаменный диатез, дети, кристаллурия, оксалатурия, уратурия, профилактика, Узбекистан.*

CLINICAL AND LABORATORY FEATURES AND PREVENTION OF URINARY DIATHESIS IN CHILDREN IN UZBEKISTAN

Akhmadaliev Sh.Sh. - Ph.D.
Mukhsinov Sherdorbek Olmasbek ugli– 2nd-year master's student
Fergana Medical Institute of Public Health

Abstract. *This article describes the clinical and laboratory characteristics of urinary stone diathesis in children in Uzbekistan, the factors influencing its development, and preventive approaches. The study showed that oxalate and urate diathesis are the most common forms in children, the number of cases increases during the summer season, and dehydration is the main risk factor. Proper hydration, balanced nutrition, and regular medical supervision play an important role in prevention.*

Keywords: *urinary stone diathesis, children, crystalluria, oxalaturia, uraturia, prevention, Uzbekistan.*

Kirish. Bolalarda siydik-tosh diatezi siydik tarkibida tuzlarning ortiqcha to‘planishi bilan bog‘liq bo‘lib, keyinchalik buyrak va siydik yo‘llarida tosh hosil bo‘lishiga olib kelishi mumkin. O‘zbekistonda ushbu kasallikning uchrashi so‘nggi yillarda ortib bormoqda. Bunga issiq iqlim, suvni kam ichish, ovqat tarkibida tuz va go‘sht mahsulotlarining ko‘pligi, shuningdek ayrim hududlarda ichimlik suvining minerallashganligi sabab bo‘lmoqda. Ayniqsa yoz faslida bolalarda suvsizlanish kuchayadi va bu siydikning quyuqlashishiga olib keladi. Natijada siydikda tuzlar to‘planib, kristallar hosil bo‘la boshlaydi.

Siydik-tosh diatezlari bolalarda ko‘pincha oksalat, urat va fosfat shakllarida uchraydi. Ushbu kasallikni erta aniqlash juda muhim, chunki vaqtida choralar ko‘rilmasa, keyinchalik buyrak tosh kasalligi, surunkali pielonefrit va buyrak faoliyatining buzilishiga sabab bo‘lishi mumkin. Shu sababli tadqiqotning maqsadi O‘zbekistonda bolalarda siydik-tosh diatezlarining klinik va laborator xususiyatlarini o‘rganish hamda ularning oldini olish usullarini aniqlashdan iborat bo‘ldi.

Tadqiqot usullari. Tadqiqot davomida 5 yoshdan 15 yoshgacha bo‘lgan 60 nafar bola tekshirildi. Ularning barchasi pediatr va nefrolog tomonidan ko‘rikdan o‘tkazildi. Tekshiruv jarayonida umumiy siydik tahlili, siydikning pH ko‘rsatkichi, siydikdagi tuzlar va kristallarni mikroskopik tekshirish, qonning biokimyoviy tahlili, shuningdek buyrak va siydik pufagining ultratovush tekshiruvi bajarildi. Bundan tashqari, bolalarning ovqatlanish tartibi va kun davomida qancha suv ichishi ham o‘rganildi.

Tekshiruv natijasiga ko‘ra bolalar uch guruhga bo‘lindi. Birinchi guruhda oksalat diateziga ega bo‘lgan 26 nafar bola, ikkinchi guruhda urat diatezi bo‘lgan 18 nafar bola va uchinchi guruhda fosfat yoki aralash diatezga ega bo‘lgan 16 nafar bola bor edi.

Barcha bolalarga uch oy davomida profilaktik tavsiyalar berildi. Ular kun davomida ko‘proq suv ichishi, gazli ichimliklar va sho‘r ovqatlarni kamaytirishi, sabzavot va mevalarni ko‘proq iste’mol qilishi, shuningdek siydik yo‘llari infeksiyalari mavjud bo‘lsa, ularni vaqtida davolashi tavsiya qilindi.

Natijalar. Tadqiqot natijasida bolalarning 43,3 foizida oksalat diatezi, 30 foizida urat diatezi va 26,7 foizida fosfat yoki aralash diatez aniqlangani ma’lum bo‘ldi. Demak, eng ko‘p uchraydigan shakl oksalat diatezi hisoblanadi.

Bolalarda eng ko‘p kuzatilgan klinik belgilar qorin yoki bel sohasidagi og‘riq, siydikning loyqalashishi va tez-tez siyish bo‘ldi. Qorin va beldagi og‘riq bolalarning 68,3 foizida kuzatildi. 55 foiz bolada siydik loyqalashgan, 46,7 foizida esa tez-tez siyish aniqlangan. Bundan tashqari, 31,7 foiz bolada siydik yo‘llari infeksiyasi ham qayd etildi.

Laborator tekshiruvlarda bolalarning aksariyatida siydikning nisbiy zichligi yuqori ekani aniqlandi. 63,3 foiz bolada siydikda kristallar topildi. Urat diateziga ega bo‘lgan bolalarda siydikning pH ko‘rsatkichi 5,0–5,5 gacha pasaygan bo‘lsa, fosfat diatezida aksincha, pH 7,0–7,5 gacha oshgan. 21,7 foiz bolada esa siydikda mikrogematuriya, ya’ni ko‘zga ko‘rinmaydigan qon aralashuvi aniqlangan.

Uch oylik profilaktik choralar natijasida bolalarning ko‘pchiligida ijobiy o‘zgarish kuzatildi. Siydikdagi tuzlar miqdori kamaydi, klinik shikoyatlar esa 60 foiz bolada sezilarli darajada kamaydi. Shuningdek, siydik yo‘llari infeksiyalari soni kamaydi va siydikning pH ko‘rsatkichlari me’yorlashdi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekistonda bolalarda siydik-tosh diatezlarining rivojlanishida eng muhim omillar issiq iqlim, suvsizlanish va noto‘g‘ri ovqatlanish hisoblanadi. Yoz oylarida bolalar yetarli miqdorda suv ichmagani sababli organizmda suyuqlik kamayadi va siydik quyuqlashadi. Bu esa tuzlarning cho‘kib qolishiga va kristallar hosil bo‘lishiga olib keladi.

Oksalat va urat diatezining ko‘proq uchrashi mahalliy ovqatlanish xususiyatlari bilan bog‘liq. Ko‘p miqdorda go‘sht, tuz, quyuq choy va gazli ichimliklar iste’mol qilinishi siydik tarkibida zararli tuzlarning ortishiga sabab bo‘ladi. Sabzavot, meva va oddiy suvning yetarli emasligi esa kasallik xavfini yanada kuchaytiradi.

Profilaktik choralar, ayniqsa suv ichishni ko‘paytirish va ovqatlanishni to‘g‘rilash, qisqa muddat ichida yaxshi natija berdi. Bu esa siydik-tosh diatezlarini dastlabki bosqichlarda dori vositalarisiz ham nazorat qilish mumkinligini ko‘rsatadi.

Xulosa. Shunday qilib, O‘zbekistonda bolalarda siydik-tosh diatezlari ko‘proq oksalat-urat shaklida uchraydi va asosan suvsizlanish, noto‘g‘ri ovqatlanish hamda siydik yo‘llari infeksiyalari bilan bog‘liq bo‘ladi. Kasallikni erta aniqlash uchun muntazam siydik tahlili va shifokor nazorati zarur. Profilaktika maqsadida bolalarga kun davomida yetarli miqdorda suv ichirish, tuz va gazli ichimliklarni kamaytirish, meva va sabzavotlarni ko‘proq iste’mol qilish tavsiya etiladi. Shu bilan birga, xavf guruhiga kiruvchi bolalar nefrolog nazoratida bo‘lishi kerak.

ADABIYOTLAR

1. Axmedov A.A., Karimova D.R. Bolalarda siydik-tosh kasalliklari va ularning profilaktikasi. – Toshkent: Tibbiyot, 2021. – 128 b.

2. Nurmatov Sh.B., Rasulova M.K. Bolalarda nefrologik kasalliklar. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. – 214 b.

3. Исмаилов Х.И., Юсупова Н.А. Особенности мочекаменной болезни у детей в условиях жаркого климата // Педиатрия. – 2022. – №4. – С. 45–49.

4. Smith A., Jones P. Pediatric Urolithiasis: Clinical and Metabolic Features // Journal of Pediatric Nephrology. – 2021. – Vol. 36, No. 7. – P. 1123–1130.

5. European Association of Urology. Guidelines on Urolithiasis. – Arnhem, 2024.

6. World Health Organization. Hydration and Child Health in Hot Climate Regions. – Geneva, 2023.

7. Мирзаев У.Т., Саидова Г.Ж. Кристаллурия у детей и современные методы профилактики // Вестник педиатрии. – 2023. – №2. – С. 18–24.